

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמוד
"תקופת התנאים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הזרעה"

שבונת מנהת יצחק פעיה"ק ירושלם תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

228

דיני כתיבת ספר תורה | פרשת חקת תשפ"א

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

מצות כתיבת ספר תורה

מצות כתיבת ס"ת

א. מצות עשה על כל איש מישראל לכתוב לעצמו ספר תורה, ואפילו הניחו לו אבותיו ספר תורה, מצוה לכתוב משלו (ש"ע י"ד סי' ע"ר ס"א), שנאמר בפ' וילך, "וענתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל" (דברים ל"א ט).

המצוה בזמן הזה

ב. הרא"ש כתב (הל' ס"ת סי' א') שכל מצות כתיבת ס"ת לא נאמרה אלא לדורות הראשונים שהיו כותבים ס"ת ולומדים בה, אבל בזמן הזה שכותבין ס"ת ומניחין בבית הכנסת לקרות בו ברבים, מצות עשה על כל ישראל אשר ידו משגת לכתוב חמשה חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושיהם ולהגות בהם הוא ובניו, כי מצות התורה היא ללמוד בה דכתיב "ולמדה את בני ישראל שימה בפייהם".

ג. ונחלקו הפוסקים בדעת הרא"ש, י"א שלדעת הרא"ש היום אין מצוה מן התורה כלל לכתוב ס"ת (פרישה, ש"ך סק"ה), אבל רוב פוסקים נוקטין שאף הרא"ש ס"ל שמצות כתיבת ס"ת במקומו עומד שא"א לעקור מצוה מן התורה, אלא כוונתו שבנוסף יש גם מצוה וחייב לכתוב ולקנות ספרים גמרא ומשנה ומפרשיהם כדי ללמוד בהם (ב"י, ביאור הגר"א, ברכי יוסף אות ט', שו"ת שאגת אריה סי' ל"ו ועוד).

ס"ת בשותפות

ד. דנו הפוסקים אם אפשר לקיים מצות כתיבת ס"ת בשותפות (עי' מש"כ שו"ת חוקי חיים ח"א סי' צ"ב), י"א שא"א לקיים המצוה בשותפות (משמעות לשון הרמב"ם פ"ז ס"ת ה"א, מקדש מעט בדעת הרמב"ם, חינוך מצוה תר"ג, הג' רע"א ש"ע סי' ע"ר).

ה. באופן ששני בני אדם מנו סופר לכתוב ס"ת בעדם בשליחות, הסתפקו האחרונים אם כל אחד יוצא בזה (שו"ת בית אפרים י"ד סי' ס"ג הובא בפתח"ת סי' ע"ר סק"א).

ו. מתפללי בית הכנסת שעוררו ליבם לכתוב ס"ת ביחד וכל אחד משלם עבור פרשה או עמוד וכדומה, וכותבים בעצמם אות בסוף הספר, גם בזה נחלקו הפוסקים, י"א שיוצאים בזה המצוה (שו"ת בית אפרים הנ"ל, שו"ת כרם שלמה י"ד סי' ר"ע), וי"א שגם בזה אין יוצאים עיקר המצוה מאחר שהוא בשותפות (שו"ת מחנה חיים ח"א א"ח סי' ט').

ס"ת צריך להיות שלו

ז. י"א דיחיד הכותב ס"ת לעצמו, אפילו אם מכניסו לבית הכנסת, אל יקדיש הס"ת להקדש, שאז י"א שאינו יוצא ידי חובתו, שס"ת צריך להיות שלו כל הימים, אלא ישאיל לבית הכנסת לקרות בו, אבל שישאר ברשותו (תורת חיים סנהדרין כ"א ע"ב, הג' מהר"ל מפראג על הטור).

ח. וי"א דגם אם אינו מתנה כן בפירושו, פשוט שכך כוונתו מאחר שרוצה לקיים בו מצות כתיבת ס"ת, ולכן אפילו אם הקדישו לבית הכנסת, פשוט שכונתו שלגבי מצות כתיבה ס"ת, ישאר הס"ת ברשותו (בני יונה, דע"ק י"ד סי' ע"ר).

ט. ולכן גם כשמתפללי בית הכנסת כותבים ס"ת ביחד, יקפידו שהס"ת יהיה שייך להם בשותפות ולא יקדישו הס"ת לבית הכנסת, כך שלכל הפחות יקיימו המצוה לדעת הפוסקים שיוצאים ידי חובה ע"י שותפות (לעיל אות ד').

הזמן לקיים המצוה

י. אינו חייב במצות כתיבת ספר תורה יותר מפעם אחת בחייו (שו"ת מהרש"ג ח"ב סי' ר"ה), וכל זמן שחי ולא כתב ס"ת לא ביטל את המצוה, שאם מקיימה לבסוף נחשב שלא עבר עליה (דעת קדושים סק"ד), ומ"מ ראוי לו למהר לקיימה, מדין זריזין מקדימין למצוות, וגם משום 'חיי יתן את לבו'.

יא. מצוה על כל אדם. מצוה הוא על כל איש מישראל (ש"ע הנ"ל), ולכן כל אדם צריך לחפש איזה דרך לקיים המצוה, ולא כמו שחושבים אנשים שרק כשנפטר להם קרוב משפחה ל"ע צריכים לכתוב ס"ת כדי להקדיש המצוה לעילוי נשמתם, וכמו שלא מניחים תפילין ונוטלים לולב לעילוי נשמתם, כך אין מצות כתיבת ס"ת תלויה בזה.

יב. אלא הטעם שהרבה בני אדם לא מקיימים המצוה הוא משום שדמיו יקרים, ואין חיוב לפזר הון רב, ואפילו אם יש לו בנכסיו פי עשר של עלות הס"ת אין חיוב להוציא עשירית מנכסיו למצוה זו כיון שאינה מצוה עוברת, וכ"ש שאינו חייב להוציא חומש נכסיו (שו"ת אג"מ י"ד ח"א סי' קס"ג), ולכן סומכים על דעת הפוסקים לקיימו ע"י שותפות, או על טעמים אחרים (עי' שו"ת חת"ס א"ח סי' נ"ב).

יג. ומ"מ מי שיש לו כמה בתים ומכונניות מפוארות, אין כל סיבה שלא יוציא ממעותיו כדי לקיים מצוה יקרה זו בהידור, לצאת כל הדיעות, ובהקדם.

ברכת שהיינו

יד. נחלקו הפוסקים אם אפשר לברך ברכת שהיינו על קיום מצות כתיבת ס"ת, י"א דאין לברך מטעם דמצוות לאו ליהנות ניתנו (מג"א סי' רכ"ג סק"ה, ש"ע הרב סדר ברכת הנהנין פ"ב סי' ל"ג סי' ספרים חדשים) וגם משום שאינו מצוה הבא מזמן לזמן.

טו. וי"א דאפשר לברך (באר היטב סי' רכ"ג סק"י מתשו"ת מהר"י בי רב), ויברך בשעת עשייה וקנייה משום קנין חפצא של מצוה (ע"פ הרמב"ם פ"א ברכות ה"ט), וי"א שעדיף לברך בשעת הקריאה ראשונה כי גמר המצוה היא הקריאה (שו"ת מהר"י בי רב הובא בשו"ת דברי יציב א"ח סי' צ"ב).

טז. למעשה. מעיקר הדין נקטו הפוסקים שלא לברך על מצוה זו (ע"פ מג"א סי' רכ"ג סק"ה, פ"ח י"ד סי' כ"ח, חכ"א כלל ח' ס"ד), והכרעת הפוסקים שבכדי לצאת מספק יקח בגד או פרי חדש ויברך עליהם שהיינו ויכוין לפטור גם הס"ת (שו"ת נאמן שמואל סי' ז', ועי' ברכת יוסף להחיד"א י"ד סי' ע"ר).

סיום כתיבת ס"ת

מנהג לכבד אנשים אחרים

יז. מנהג ישראל לכבד אנשים לכתוב אות בשעת סיום כתיבת ס"ת (מקדש מעט סי' ע"ר סק"ו), ועל אף שהמצוה הוא בעצם על בעל הס"ת ומצוה בו יותר מבשלוחו (משנת אברהם ס"א ס"ח), מ"מ כשמכבדים אחר דרך כבוד הרי הוא גם מצוה מן המובחר (תבואות שור סי' כ"ח סק"ד) וכבוד המצוה שיעשה בגדולים (ברכי יוסף), ומנהג ישראל תורה היא.

יח. טבילה במקוה. יש לדקדק שהס"ת יכתב בקדושה ובטהרה (שו"ת ריב"א סי' רל"ט), לכן נכון הוא לטבול במקוה קודם כתיבת האותיות, ולכן אם

אדם רוצה לכתוב אות בס"ת ראוי הוא שיטבול במקוה קודם (תורת השלמים מהחיד"א סי' ח"י אות ח"י).

נתרם לרפואת

ראובן יצחק בן אדל

בתוך שאר הולי ישראל

ט. מאחר שרוב בני אדם לא יודעים לכתוב אות בעצמם, מנהג קדום הוא שהסופר מכין אותיות חלולות בסוף הספר, ומכבדים אנשים למלאות האות החלולה כך שיהיה צורת האות, ועכ"פ מצפים שהאיש ימלאו כראוי ולא יעבור קווי האות.

כ. כשרות אותיות חלולות. נחלקו הפוסקים בדין אותיות חלולות האם הן כשרות כשהן חלולות גם קודם המילוי או שאין עליהן שם אות גמור עד שממלאים אותם ע"י דיו בכתובה.

כא. יש שס"ל שהן אותיות כשרות לגמרי כיון שאין שיעור למידת קוי האותיות ובקו דק אחד מספיק, והקו השניה לא מפריע לכשרות קו הראשון, וגם אינו סותר דין היקף גויל במקום החיבור, דמאחר שיש צורת האות ע"י הקו השני נחשב כמוקף גויל (שו"ת דברי מלכאל ח"ד סי' ז', משנת אברהם סק"ג, שו"ת שואל ומשיב תליתאה ח"א סי' ש"ז).

כב. ויש חולקים וס"ל דאינן אותיות כשרות כיון שאין זה כתיבה תמה ולא מספיק בקו דק לאות (שו"ת יד יצחק סי' רס"ז, שו"ת מנחת יחיאל ח"ג סי' מט).

כג. ויש הס"ל שתלוי על קריאת תינוק, שאם תינוק יכול לקרותו כמו שהוא, נחשב כאות כשר (הגר"ח פלאגי בספר חיים סי' כ' סק"ג, קב ונקי סדר גט ראשון סי' פ"ה אות מ"ד).

כד. אות יו"ד. יש שכתבו דאות יו"ד ודאי פסול כשאמצעו חלול דאין צורתו עליו דנראה כמ"ם סופית (מור"ר בשו"ת שבת הקהתי ח"א סי' ש' בשם גדולי הוראה) מאחר שיש סופרים שכותבים מ"ם סופית עם עוקף יורד למטה בצד ימין ויו"ד חלולה נראה ממש כמוהו (שו"ת רבי טיאה ווייל יו"ד סי' ס"ח).

כה. ועל פי זה ראיתי מדקדקים לכתוב בסיום כתיבת האותיות דוקא האות יו"ד דהוא האות היחיד שאינו כשר כשנכתב חלול והכתבו מכשירו ע"י מילואו.

כו. למעשה. כיון שנחלקו הפוסקים בכשרות אותיות חלולות, ראוי להחמיר בכל מקום שיש בו נפ"מ (ע"י לקמן), ונזכיר כאן כמה נפ"מ היוצא מזה.

כז. מילוי ע"י כתיבה. כשממלאים אות חלול, יש להקפיד למלאותו ע"י משיכת הקולמוס שהוא נקרא כתיבה, ולא ע"י הטפת דיו בתוך החלל (שו"ת יד יוסף סי' פ"ו).

כח. מתוך הכתב. כשכותב סופר ס"ת צריך להיות נכתב מתוך הכתב דהיינו להסתכל בחומש במילים שהוא עומד לכתוב (שו"ע יו"ד סי' רד"ע סי"ב, קסת הסופר סי"ד אות ה'), אמנם כשממלא אות חלול מעיקר הדין אין צריך להיות מתוך הכתב, שהרי צורת האות כבר נכתבה וניכר מתוך הכתב בעת שכתבו הסופר, כמו שאין צריך להיות מתוך הכתב כשמגיה אות שנמחק ונשאר רושם (מקדש מעט סי' ע"ה), אולם ראיתי שגם בזה יש מדקדקים שיהיה מתוך הכתב (הגר"ח הלי סאלאוויציק, ר"י ישיבת הגרמ"ו).

כט. לומר התיבה. לפני שהסופר כותב אות בס"ת צריך להוציא בפה המילים שהוא עומד לכתוב כדי שלא יטעה, וגם כדי שתהא קדושת הבל קריאת כל תיבה ותיבה נמשכת על האותיות (קסת הסופר שם אות ו'), וכשממלא אות חלול, עדיין ראוי להוציא התיבה בפה לפני מילואו כדי להמשיך עליו הבל פיו (ארחות רבינו עמ' של"ב).

אותיות חלולות, נפ"מ לדינא

ל. ישנם כמה דינים שדנו עליהם הפוסקים שיוצאים נפ"מ מדין אותיות חלולות, ונביא כאן כמה מהם, ולמעשה ראוי להחמיר בכלם כמש"כ.

לא. קטן. אם קטן יכול למלאות אותיות חלולות בסוף ס"ת תלוי בדין אם האות כשר גם קודם מילוי או לא (שו"ת שואל ומשיב שם, שו"ת דברי מלכאל שם, שו"ת תירוש ויצהר סי' רי"ג).

לב. מחלל שבת. אם מחלל שבת בפרהסיא יכול להשתתף בכתיבת האותיות למלאות החלל (מקראי קודש פתיחה לכלל ל"ט אות ח', אמוי שפר כלל ט"ז אות י"ג, דברי מלכאל שם, שו"ת בצל החכמה) [כשיש צורך לכבד מחלל שבת לכתוב אות כגון אדם מכובד, ראש ממשלה או שר, יראה הסופר לזכור איזה אות כתב המחלל שבת ולמחקו אח"כ ושוב יכתבו בקדושה ולשם קדושת ס"ת (שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' כ"ד, שו"ת שם משמעון אהע"ז סי' ב').]

לג. בחולו של מועד. גם בזה תלוי האם מותר לגמור כתיבת האותיות בחולו של מועד באופן שהאותיות הן חלולות (המודי אפרים בקונט' חיים שאל, שו"ת שאילת יעקב סי' ז', שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב ק"א סי' כ', שו"ת בצל החכמה ח"ד סי' ט).

לד. קדושת ס"ת. ס"ת מקבל גמור קדושתו רק בגמירתו (כמבואר בשו"ע יו"ד סי' רפ"ב סי"א), ואם צריכים לזוהר בכבודו כס"ת כשר ולייחד לו מקום חשוב בביתו, כשנגמר רק ע"י אותיות חלולות, תלוי בהנ"ל.

איטר יד

לה. כותבין האותיות ביד ימין (שו"ע יו"ד סי' רע"א סי"ו) ואיטר יד כותב ביד שמאל (שו"ע או"ח סי' ל"ב סי"ה), וסופר שכותב בימין וכל מלאכתו בשמאל או להיפך, נכון לכתחילה שלא יכתוב כלל ושלא לקבלו לסופר (פמ"ג שם, מ"ב שם סק"י).

לו. אמנם י"א שאיטר יד לא יכתוב כלל (כף החיים סי' כ"ז סק"א, רב פעלים ח"ב סי' ט), אבל מנהג העולם שמקילים בזה, ואף למוחמירים, עכ"פ מותר לאיטר יד למלאות האותיות חלולות בסוף הספר מאחר שרוב הפוסקים הרי הוא אות כשר גם בלי מילואו (נטעי גבריאל, הכנסת ס"ת פ"ד אות א').

תהלוכת הכנסת ספר תורה

תחת חופה

לז. מנהג ישראל להוליך ספר תורה חדשה דרך הרחובות תחת חופה העשויה בד' כלונסאות (קונט' מנהגי אמשטרדם שנת תק"ג, ויצבר יוסף אות ה'), ונאמר בו כמה טעמים.

לח. נמשלה לכלה. י"א הטעם משום שהתורה נמשלה לכלה דכתיב 'כללתו', וכמו שמכניסים הכלה תחת החופה כן הספר תורה, ולטעם זה אין צריכים שהכלונסאות יגיע לארץ וכן אפשר שבני אדם יחזיקו הכלונסאות בידיהם.

לט. דרך כבוד. עוד טעם מבואר שהוא דרך כבוד לתורה, כמו שעושים חופה לס"ת בשמחת תורה בבית הכנסת.

מ. להעבירו ברחובות מטונפות. יש עוד טעם משום שמעבירין הס"ת ברחובות ולפעמים יש מקומות מטונפות וצואה, לכך מעבירין הס"ת תחת חופה כדי שהס"ת יחשב במקום בפני עצמו תחת אהל עם מחיצות של צורת הפתח כדי לחצוץ בינו לדברים מטונפים.

מא. ולטעם זה צריכים שהכלונסאות יגיעו עד הארץ שלא יהיה בו גדיים בוקעים מתחתיהם, וכן צריכים לדקדק שהכלונסאות לא ייתפסו בידי אדם אלא שיהיו עומדים על הארץ (שו"ת הרד"ם או"ח סי' כ"ה). וגם צריכים לדקדק שכל משך התהלוכה כשעובר דרך רה"ו, הספר תורה תמיד יישאר דוקא תחת החופה ושלא יצא לחוץ (מנהג טשערנאביל).

מב. כשהחופה נעשתה בכלונסאות קבועות ויש צורת הפתח, גם מרוויחים שאז היושבים בצידי רשות הרבים אין צריכים לדקדק לעמוד לפני ס"ת כשעובר לפניהם, שהרי הס"ת נחשב שהוא ברשות לפני עצמו (נטעי גבריאל, הכנסת ס"ת פ"ט אות כ"א).

גליון זה נתרם לע"נ הר"ר מרדכי יהודה ב"ר אברהם בלייער מראשי הקהילה וענטא - ז' תמוז תש"א

הכנסת ספר תורה

על ידי משפחת בלייער ו' תמוז תש"א

בית המדרש "אהל יצחק ברעזאן" ע"י מרח"ח י"א ישיבת ר"י בתיאור כ"ק שם אברהם בלייער ז"ל (הקדש מ"ה ע"ה) ו' תמוז תש"א

נגיל ונשיש בזאת התורה כי היא לנו עוז ואורה

ברישנו גיל ושמוחה של מצוה שהרחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה הננו להזמין את כל מלכרינו, ידידינו ואנשי שלומינו לישוש עמנו בשמחת גמרה של תורה ומעמד

הכנסת ספר תורה

שנכתב בחידור רב על ידי אביו וראש משפחתנו ראש וראשון לכל דבר שבקדושתו, רחום ומקור רבנו ואיתו גופיה צורבא מרבנן תרה"ח ר' יהושע שמואל בלייער שליט"א וזוגתו שתח"ל צא"ט מעיר לונדון יג"ו

שכתב לפנינו ששנות תורה תהיה לו יצחק ב"ר מרדכי תורה ז"ל, ורעייתו מרת רחל ב"ר יונה ז"ל ל"ה פלייש והבנו תרה"ח ר' יחזקאל חשפיל ב"ר יוסף יודתה ז"ל רעייתו מרת שרה הנדל רח"א ב"ר אברהם זאב ז"ל ואנשינו

כתיבת האותיות התקיים בע"ה בבית בנו תרה"ח ר' אברהם זאב בלייער שליט"א רח' דורש טוב 10/3

ביום המישי צסדר זאת חקת התורה, ז' תמוז תש"א
בשעה 5:30 אחרי הצהריים

התלוכה לכבודה של תורה בקול רינה והמנון חוגגת התקיים בע"ה בשעה 7:15 בערב

דרך רחובות דורש טוב / ששף חיים / יעקובון / עזרת תורה

יעבר בית המדרש "אהל יצחק" ברעזאן רח' עזרת תורה ז'מ"ב

שישו ושמוחה בשמחת התורה ותנו כבוד לתורה

הגבאים משפחת בלייער

גליון זה נכתב לכבוד השמחה הנדולה של הכנסת ס"ת שנכתב ע"י תרה"ח ר' יהושע שמואל בלייער שליט"א פטרונו מערכת "חוקי חיים" הקב"ה יאריך ימיו ושנותיו עמו"ש בבריאות ובמנוחת הנפש וסגולת התורה יעמוד לו, לזרעו ולכל יוצאי חלציו עד עולם ובאותו מעמד ברכת מזל טוב שלוחה לבנו הרב הגאון ר' אברהם זאב בלייער שליט"א אשר וכה לקיים מצות "ועתה כתבו לכם את השירה זאת" בכבוד רב הראוי לכבודו של תורה, ולכל הדיעות בהוצאת ספריו החשובים